

การเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของแรงงานนอกระบบ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ธัญวรัตน์ สุวรรณะ¹

Received 18 March 2021

Revised 17 August 2021

Accepted 23 August 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณอายุของแรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพและปริมณฑล และ 2) เพื่อศึกษาระดับความรู้ทางการเงินเพื่อการวางแผนเกษียณอายุของแรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพและปริมณฑล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ แรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 400 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการศึกษาพบว่าแรงงานนอกระบบ มากกว่าร้อยละ 80 ไม่เคยวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ ไม่ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวัน และมีพฤติกรรมในการออมเงินเมื่อมีเงินเหลือหลังหักค่าใช้จ่ายเท่านั้น สำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีการเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ ส่วนใหญ่มีรูปแบบการออมและการลงทุนเป็นเงินฝากประจำแบบออมทรัพย์ ในขณะที่แรงงานนอกระบบขาดรายได้หรือตกงานจะสามารถดำรงชีพจากเงินออมได้ไม่เกิน 1 เดือน และมีความรู้ทางการเงินเพื่อการวางแผนเกษียณอยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านความรู้ทางการเงินเพื่อการวางแผนเกษียณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นเพื่อให้แรงงานนอกระบบสามารถเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณได้ รัฐควรสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ทางการเงินเพิ่มขึ้น และส่งเสริมให้มีการวางแผนทางการเงินอย่างเร่งด่วน

คำสำคัญ: แรงงานนอกระบบ การเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เลขที่ 39 หมู่ 1 ถนนรังสิต-นครนายก อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12110

อีเมล: tanwarat@rmutt.ac.th

THE FINANCIAL PREPARATION FOR PRE-RETIREMENT OF INFORMAL LABOR IN BANGKOK AND METROPOLITAN AREA

Thanwarat Suwanna¹

Abstract

This research aims to study 1) factors related to the financial preparation for the retirement of informal workers in Bangkok and Metropolitan area, and 2) the level of financial literacy for the retirement planning of informal workers in Bangkok and Metropolitan area. The samples used in the study were 400 informal workers in Bangkok and metropolitan areas and used questionnaires as research tools to collect data. Statistics used to analyze data include descriptive statistics and multi-factor regression analysis at a statistical significance level of .05.

The results showed that more than 80% of informal workers in Bangkok and metropolitan areas never to plan financially for retirement, did not bookkeeping for household account, and they have savings when there has money left when deducting expenses. Preparing for the retirement of informal workers most have savings and investment patterns as savings fixed deposits, and if informal workers lack income or lose their jobs, they can live out of savings for up to a month. Positive factors for retirement financial preparation were economic and financial literacy factors. These effects had a statistically significant level of .05. Therefore, to enable the informal workers will be well-prepared for retirement. The state should facilitate people to have more financial literacy and encourage urgent financial planning.

Keywords: Informal Workers, Financial preparation for retirement

---

¹ Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, 39 Moo 1, Ransit Nakornnayok Road Thanyaburi, Pathum Thani 12110 E-mail: tanwarat@rmutt.ac.th

บทนำ

จากข้อมูลการประมาณจำนวนประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553 – 2583 ชี้ให้เห็นว่า อัตราการเพิ่มของประชากรโดยรวมมีแนวโน้มลดลงจนติดลบ โดยเริ่มติดลบในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2568 – 2573 เป็นต้นไป ในขณะที่อัตราการเพิ่มของประชากรสูงอายุแม้ว่าจะมีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงอยู่ในระดับที่สูงกว่า อัตราการเพิ่มประชากรรวมค่อนข้างมาก อันเป็นผลมาจากอัตราเจริญพันธุ์ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ผลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) พบว่า ด้านความพอเพียงของรายได้ที่ผู้สูงอายุได้รับจากทุกแหล่งต่อการดำรงชีพ พบว่า ร้อยละ 59 มีรายได้เพียงพอ ร้อยละ 22 เพียงพอเป็นบางครั้ง ร้อยละ 17 มีรายได้ไม่เพียงพอ และเพียงร้อยละ 2 ที่มีรายได้เกินพอ ส่วนแหล่งรายได้หลักในการดำรงชีพหลังเกษียณอายุ พบว่า ร้อยละ 36 ได้จากบุตรหลาน รองลงมาร้อยละ 15 คือรายได้จากการทำงานหลังเกษียณอายุ ร้อยละ 15 มีเบี้ยยังชีพจากทางราชการ และมีเพียงร้อยละ 4 มาจากรายได้ดอกเบี้ยหรือเงินออม นอกนั้นมาจากแหล่งอื่น จึงเห็นได้ว่าการเตรียมพร้อมในการวางแผนทางการเงินไว้เพื่อใช้ยามเกษียณเป็นสิ่งที่ยังจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการดำเนินชีวิตในบั้นปลายของชีวิต จะมีภาระการใช้จ่ายหลังเกษียณ โดยเฉพาะในเรื่องสุขภาพ แต่คนโดยทั่วไปไม่คิดที่จะวางแผนการเงินเพื่อวัยเกษียณ หรือไม่มีเงินออมไว้ใช้จ่ายยามเจ็บป่วย จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2558) ดังนั้นการเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุจึงเป็นส่วนสำคัญในการวางแผนชีวิต และลดปัญหาทางเศรษฐกิจของคนวัยเกษียณ และยังช่วยให้ผู้เกษียณใช้ชีวิตในวัยสูงอายุร่วมกับครอบครัว และสังคมได้อย่างเป็นสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีไม่เป็นภาระของสังคม และภาครัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุ

ภายใต้สถานการณ์ของประเทศไทยที่พบว่าประชากรในกลุ่มวัยแรงงานมีสัดส่วนที่ต่ำ เพราะปัจจุบันเด็กไทยเกิดน้อยลง ผู้สูงอายุมีอัตราการเพิ่มที่เร็วขึ้น ส่งผลในเรื่องปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่จะสร้างรายได้ และเสียภาษี เพื่อให้รัฐนำไปเป็นสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุที่เข้าสู่วัยเกษียณเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จากเดิมในปี พ.ศ.2543 มีวัยแรงงาน 100 คนเพื่อเลี้ยงดูผู้สูงอายุ 14 คน แต่จากการคาดการณ์พบว่าในปี พ.ศ.2573 วัยแรงงาน 100 คน ต้องดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นถึง 43 คน (สถิติข้อมูลด้านสังคม สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) นอกจากนี้ในปีปัจจุบัน พบว่าภาระทางการคลังของภาครัฐในเรื่องการตั้งงบประมาณจัดสรรเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส มีการตั้งงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุเพื่อเป็นสวัสดิการ ในปีงบประมาณ 2564 มากถึง 4.64 แสนล้านบาท ซึ่งเป็นอัตราที่สูงเพิ่มขึ้นมากเมื่อเทียบกับปีงบประมาณ 2557 ที่ใช้จ่ายเพียง 2.17 แสนล้านบาท (โครงการวิจัยเรื่องการประมาณการงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุและแหล่งที่มาของเงิน, 2555)

ปัจจุบันรัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญกับปัญหาการดูแลผู้สูงอายุทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรสูงวัย ไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) โดยมีหลักการสำคัญในการส่งเสริมหลักประกันรายได้เพื่อวัยสูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณให้กับคนไทย โดยมีการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อการเกษียณอายุ และเห็นได้ว่าในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา รัฐสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญภาคบังคับสำหรับแรงงานในระบบ ได้แก่ กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จ

บำนาญข้าราชการ และมีการแก้ไขพระราชบัญญัติกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่เป็นภาคสมัครใจสำหรับแรงงานเอกชนในระบบ รวมไปถึงมีการขยายความคุ้มครองไปสู่แรงงานนอกระบบ ทั้งนี้เพราะการประกันสังคมเป็นการระดมเงินออมจากแรงงาน เพื่อเป็นหลักประกันในชีวิตให้แก่สมาชิกผู้ประกันตนในวัยชรา ในช่วง พ.ศ.2545 - 2552 มีการจัดระบบประกันสังคมแก่แรงงานนอกระบบโดยภาครัฐ และรณรงค์ให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมมากขึ้น แต่การตอบรับก็ยังไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากแรงงานนอกระบบมองว่าสิทธิประโยชน์ที่ได้รับยังไม่ครอบคลุมและไม่คุ้มค่า แม้ว่ารัฐบาลเพิ่มทางเลือกให้แก่แรงงานนอกระบบในการจัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติก็ตาม จึงเห็นได้ว่าตามที่กล่าวมานั้น รัฐยังไม่สามารถสร้างระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุที่ตอบโจทย์ความต้องการของแรงงานให้มีความยั่งยืน เพียงพอและครอบคลุมแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศได้ ดังนั้นแรงงานทุกกลุ่มในประเทศไทยจึงควรให้ความสำคัญกับการเตรียมพร้อมด้านการเงินสำหรับตนเองเมื่อเกษียณอายุ โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบซึ่งมีสัดส่วนที่มากในระบบแรงงานไทยทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) พบว่า ในปี 2558 แรงงานนอกระบบซึ่งเป็นผู้ทำงานแต่ไม่ได้รับความคุ้มครองหรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงานถึงร้อยละ 56 ของผู้ทำงานทั้งหมด 38.3 ล้านคน แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม และมีระดับการศึกษาไม่สูงนัก หรือเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่บางคนไม่มีการทำสัญญาจ้างงาน ทำให้ไม่มีนายจ้างตามกฎหมายแรงงาน รวมไปถึงกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ซึ่งไม่ได้ทำงานอยู่ในสถานประกอบการ โดยรวมจึงต้องทำงานหนัก ค่าตอบแทนและสวัสดิการน้อย รายได้ต่ำ และส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย จึงมีฐานะยากจน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

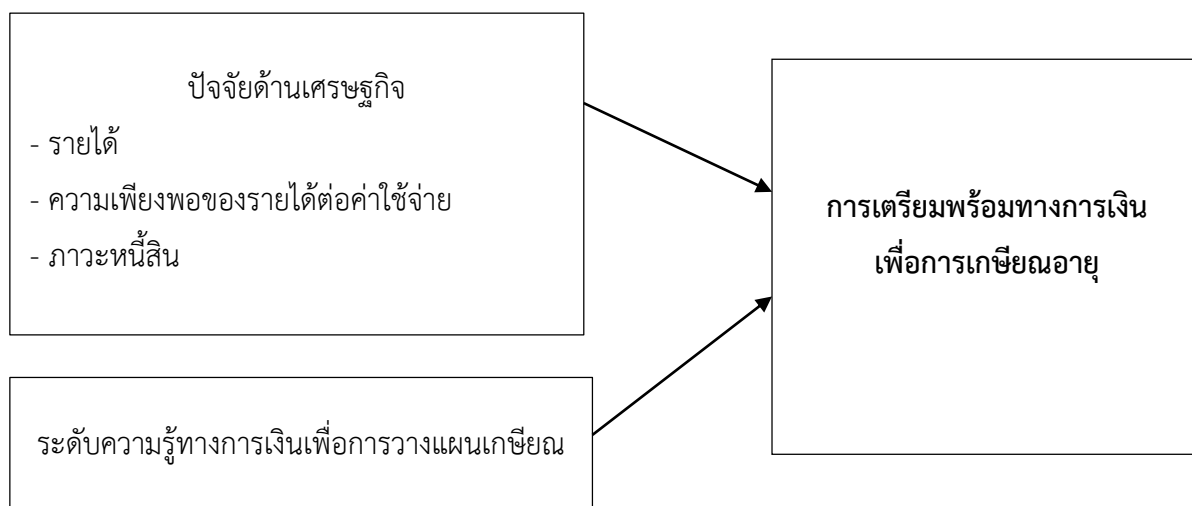
1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณอายุของแรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพและปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้ทางการเงินเพื่อการวางแผนเกษียณอายุของแรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีผลต่อการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ
2. ปัจจัยด้านความรู้ทางการเงินเพื่อการวางแผนเกษียณมีผลต่อการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “การเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของแรงงานนอกระบบในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” สามารถแสดงได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุ

เรื่องสำคัญในการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง ที่มีเป้าหมายเพื่อความสำเร็จและความสุขในชีวิต (Kimmel, 1980) และตามที่ วิจิตร บุญยะโหตระ (2547) กล่าวว่า เมื่อแบ่งช่วงชีวิตของคนออกเป็น 3 ช่วง คือ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ จะถือว่าวัยสูงอายุเป็นช่วงสำคัญของชีวิต หากบุคคลได้มีการวางแผนและเตรียมความพร้อมมาอย่างดี ดังนั้นการวางแผนใช้ชีวิตหลังเกษียณจึงมีความสำคัญมากเท่ากับการวางแผนการเรียนในวัยเด็ก และการวางแผนประกอบอาชีพในวัยผู้ใหญ่ตามแนวคิด “ออมก่อนรวยกว่า” เพื่อความมั่งคั่งและมั่นคง (ตลาดหลักทรัพย์, 2558) นอกจากนี้สถาบันคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย (2557) ให้คำแนะนำว่า การใช้ชีวิตหลังเกษียณอย่างมีความสุขนั้น จำเป็นต้องมีเงินเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายที่จำเป็นและสร้างความสุขให้กับตนเอง โดยไม่เป็นภาระของคนอื่น การที่บุคคลเข้าใจผิดว่าการเตรียมความพร้อมสำหรับการเกษียณเป็นเรื่องของคนอายุมาก ใกล้เกษียณเท่านั้นแต่ความจริงแล้ว การเกษียณอายุอย่างมีความสุขต้องอาศัยการวางแผนล่วงหน้าในระยะยาวตั้งแต่เริ่มต้นทำงาน เพราะ การวางแผนเมื่อใกล้เกษียณอาจไม่ทันการณ์

การเตรียมพร้อมเพื่อการเกษียณอายุในด้านเศรษฐกิจ ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งหากไม่มีการเตรียมความพร้อมด้านการเงินไว้ล่วงหน้า เพราะเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วโอกาสในการหางานที่มีรายได้สูงเป็นไปได้ยาก การหวังพึ่งผู้อื่นในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันเป็นเรื่องลำบาก การมีฐานะการเงินมั่นคงเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เกษียณอายุมีความสุขในบ้านปลายชีวิต รายงานการศึกษาวิจัยทั้งในและนอกประเทศได้ข้อสรุปตรงกันว่า ความรู้สึกมั่นคงเกี่ยวกับการเงินเป็นปัจจัยสำคัญของความสุข และความพึงพอใจในตัวเอง (Papalia & Olds, 1995; บรรลุ ศิริพานิช, 2550)

การวางแผนการเงินเพื่อวัยเกษียณมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้บุคคลมีเงินไว้ใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณอายุ ในการรักษาคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานที่ต้องการของแต่ละบุคคล กล่าวคือ การมีหลักประกันทำ

ให้เกิดการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจในการเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงต้องใช้การวัดการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจของแรงงานนอกระบบในการเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยจะใช้สูตรการคำนวณจำนวนเงินที่ควรจะมี ณ วันเกษียณอายุ ตามตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนี้ (ตลาดหลักทรัพย์, 2558) จำนวนเงินที่บุคคลควรจะมี ณ วันเกษียณอายุ = ค่าใช้จ่ายต่อปีหลังเกษียณ $\times$ จำนวนปีที่ คาดว่าจะใช้ชีวิตหลังเกษียณ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุพอสรุปได้ว่ามีปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณ ได้แก่

1. รายได้ พบว่ารายได้เป็นตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล งานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาตลาดทุน จากการสำรวจการเตรียมพร้อมสำหรับการวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของกลุ่มแรงงานในระบบ (2556) พบว่า ปัจจัยด้านรายได้มีอิทธิพลต่อการวางแผนทางการเงิน ผู้ที่มีรายได้อยู่ในช่วงอัตราภาษีตั้งแต่ร้อยละ 20 โดยเฉลี่ยจะมีเงินออมส่วนเกินในวัยเกษียณมากกว่าผู้ที่มีรายได้ในช่วงอัตราภาษีที่ต่ำกว่า

2. ความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย รายได้ที่พอเพียงในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานย่อมทำให้บุคคลมีโอกาสมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเก็บออมเงิน การนำเงินไปลงทุนเพื่อเพิ่มพูนรายได้ รวมถึงจำนวนรายได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับการเตรียมพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ (ธาดา, 2543; พัทธราภา, 2544)

3. ภาระหนี้สิน เกี่ยวข้องกับการใช้รายได้ในอนาคต เพื่อนำมาบริโภคในวันนี้อาจจนเกินไป โดยการก่อหนี้ที่สูงสะท้อนถึงความเปราะบางทางการเงินของบุคคลและครัวเรือน (สรา ชื่นโชคสันต์ และคณะ, 2562)

ปัจจัยทางด้านความรู้ทางการเงินกับการวางแผนเพื่อวัยเกษียณ พบว่าโดยทั่วไปบุคคลควรมีทักษะทางการเงิน 3 ด้านคือ ทักษะคติทางการเงิน (Financial Attitude) พฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) และความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าระดับทักษะทางการเงินทั้ง 3 ด้านนั้น มีผลในการกำหนดความเป็นอยู่ทางการเงิน (Financial Being) และสุขภาพทางการเงิน (Financial Health) ของบุคคล ตามแนวคิดด้านการออมในทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับคือ John Maynard Keynes ได้กล่าวถึงการออมในมุมมองเชิงมหภาค (Macro Economy) พบว่าการออม (Saving) นั้นขึ้นอยู่กับรายได้ (Income) และการบริโภค (Consumption) สำหรับการศึกษาของประเทศไทย มีงานวิจัยของ วิศกรณ์ ศิริวรรณ (2557) ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการวัดระดับทักษะทางการเงินขั้นสูงในลูกค้าของธุรกิจการเงิน 2 กลุ่ม (กลุ่มธนาคารและกลุ่มธุรกิจหลักทรัพย์) รวมถึงผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2556) ซึ่งได้มีการวัดระดับทักษะทางการเงินของคนไทยทั่วประเทศ พบว่า คนไทยมีระดับทักษะทางการเงินเฉลี่ย อยู่ที่ร้อยละ 58.5 และมีคะแนนในหมวดความรู้ทางการเงินทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าครึ่ง นอกจากนี้ยังพบว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาและรายได้ที่ต่ำ รวมถึงการมีอาชีพที่มีรายได้ต่ำ จะมีคะแนนทักษะทางการเงินต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งการศึกษายังชี้ว่า การให้ความรู้ทางการเงินจะช่วยปรับให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้นได้ ในด้านความสัมพันธ์ของความรู้ทางการเงินกับการออมเพื่อการเกษียณนั้น ในงานวิจัยของ Lusardi and Mitchell (2006) กล่าวถึงสาเหตุของครอบครัวที่ไม่มี

การออมหรือไม่มีการวางแผนเพื่อการเกษียณในประเทศสหรัฐอเมริกา คือการขาดแคลนความรู้ทางการเงิน กล่าวคือ มีความไม่เข้าใจในแนวคิดเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น และไม่เข้าใจในความรู้ทางการเงินทั่วไป ซึ่งความเข้าใจเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ใช้สำหรับการตัดสินใจในการออมหรือการลงทุนต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าความรู้ทางการเงินนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเตรียมพร้อมเพื่อการเกษียณ

จากงานวิจัยของ อรุณี นุสสิทธิ์ และคณะ (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอธิบายความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย พบว่า พฤติกรรมการออมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณมากที่สุด ขณะที่ความรู้ทางการเงินไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมและความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ การศึกษาของวีระชาติ กิเลนทอง บุญเลิศ จิตรมณี โรจน์ ลลิตา จันทรวงศ์ไพศาล และอาชว์ ปวีณวัฒน์ (2555) ผลการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้คนในวัยเกษียณมีเงินออมไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายหลังเกษียณนั้น มาจากการเริ่มต้นวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณช้า และมีความเชื่อมั่นต่อคุณภาพชีวิตหลังเกษียณที่สูงเกินจริง การวางแผนที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงการประมาณค่าใช้จ่ายที่ต่ำเกินไป จึงส่งผลให้เงินออมที่สะสมไว้ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่ายหลังวัยเกษียณ ภัทราพร ยอดจันทร์ (2557) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการออมเงินเพื่อใช้หลังเกษียณของประชาชนในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมเงินเพื่อใช้หลังเกษียณของประชาชนในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเงินเพื่อใช้หลังเกษียณด้านรายได้และค่าใช้จ่าย ด้านอิสรภาพทางการเงิน และด้านความมั่นคงในชีวิต พบว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมเงินเพื่อใช้หลังเกษียณของประชาชนในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร และงานวิจัยของชลธิชา มูลละ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเพื่อการวางแผนชีวิตหลังเกษียณอายุของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยการออมเพื่อการวางแผนชีวิตหลังเกษียณของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านรายได้และค่าใช้จ่ายมีผลต่อการเลือกแนวทางการออมเพื่อการวางแผนชีวิต

สาธิต บวรสันติสุทธิ์ (2558) พบว่า คนไทยที่อยู่ในวัยเกษียณอายุมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีนัก เนื่องจากมีเงินออมต่ำเพียงร้อยละ 13 ของรายได้เฉลี่ยในช่วง 5 ปีสุดท้ายก่อนเกษียณ ซึ่งโดยทั่วไปบุคคลควรมีเงินออมประมาณร้อยละ 70 ของรายได้เฉลี่ยในช่วง 5 ปีสุดท้ายก่อนที่จะเกษียณอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่างประชากรคือแรงงานนอกระบบ ที่มีอายุระหว่าง 20 - 60 ปี ที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และใช้สูตรการคำนวณของ W.G. Cochran (Cochran, 1963, อ้างถึงใน ศรีเพ็ญ ทรัพย์มนชัย, มนวิภา ผดุงสิทธิ์ และ นภดล ร่มโพธิ์, 2555) ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากไม่สามารถทราบจำนวนประชากรแรงงานนอกระบบที่แน่นอน โดยให้มีระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดให้มีขนาดความแปรปรวนสูงสุด คือร้อยละ 5 หรือ 0.05 ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวน 386 คน และเก็บข้อมูลเพิ่ม รวมเป็น 400 คน ซึ่งพื้นที่ในการเก็บข้อมูลของแรงงานนอกระบบที่ทำงานในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ประกอบด้วย จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสาคร โดยในขั้นแรกจะทำการทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยการจับฉลากเลือกจังหวัดในเขต ปริณทล จำนวน 2 จังหวัด จากนั้นใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกในการเก็บข้อมูลจากจังหวัด กรุงเทพมหานครและจังหวัดในเขตปริณทลที่สุ่มได้

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ กลุ่มอาชีพ (ที่แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระทั่วไป กลุ่มที่ทำงานรับจ้าง มีรายได้ประจำ และกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ได้ทำงานอยู่ในสถานประกอบการของนายจ้าง ไม่มีค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่แน่นอน) การทำบันทึก รายรับ-รายจ่าย เป็นข้อคำถามแบบปลายปิดและเติมคำตอบ ส่วนที่ 2 คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายต่อเดือน และภาระหนี้สินต่อเดือน เป็นข้อคำถามแบบเติมคำตอบ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ทางการเงินเพื่อการวางแผนเกษียณ จำนวน 20 ข้อ ทั้งแบบถูก-ผิด และเลือกคำตอบ โดยนำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าครอนบักอัลฟา มากกว่า 0.7 ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จึงถือว่ามีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการทดสอบสมมติฐาน ด้วย การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างแรงงานนอกระบบ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ		
1) ผู้ประกอบการอาชีพอิสระทั่วไป	275	68.75
2) ทำงานรับจ้าง มีรายได้ประจำ	115	28.75
3) กลุ่มอาชีพที่ไม่มีค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่แน่นอน	10	2.50
การทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ประจำวัน		
ทำ	52	13.00
ไม่ทำ	348	87.00
การวางแผนการเงินเพื่อการเกษียณอายุ		
เคยวางแผน	55	13.75
ไม่เคยวางแผน	345	86.25

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เป็นผู้ประกอบการอาชีพอิสระทั่วไป เช่น ทำธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย ช่างซ่อมรถ ช่างเสริมสวย ทนายความ จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75

รองลงมาคือ กลุ่มทำงานรับจ้างที่มีรายได้ประจำ เช่น รับจ้างขับรถบรรทุก/รถส่งของ รับจ้างงานทั่วไป รับจ้างขายของหน้าร้าน จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 28.75 ด้านการจัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ประจำวัน พบว่า มีแรงงานนอกระบบที่ทำบัญชีรับ-จ่ายประจำวัน จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 และกลุ่มที่ไม่ทำบัญชีรับ-จ่ายประจำวัน จำนวน 348 คน คิดเป็นร้อยละ 87.00 และเมื่อสอบถามเรื่องการวางแผนทางการเงิน เพื่อเกษียณอายุพบว่า เคยวางแผนและทำตามแผน จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 และไม่เคยวางแผน จำนวน 345 คน คิดเป็นร้อยละ 86.25

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจของแรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	ค่าต่ำสุด (Minimum)	ค่าสูงสุด (Maximum)	ค่าเฉลี่ย (mean)
รายได้รวมต่อเดือน (บาท)	7,000	65,000	27,500
ค่าใช้จ่ายรวมต่อเดือน (บาท)	5,200	35,000	18,750
ภาระหนี้สินรวมต่อเดือน (บาท)	2,750	42,000	12,000
ความเพียงพอต่อรายได้ต่อเดือน (บาท)	-2,500	31,200	15,000

จากตารางที่ 2 พบว่า รายได้รวมต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง รายได้รวมต่ำสุด 7,000 บาท รายได้รวมสูงสุด 65,000 บาท มีรายได้รวมโดยเฉลี่ยเดือนละ 27,500 บาท ค่าใช้จ่ายรวมต่อเดือน พบว่า ค่าใช้จ่ายรวมต่ำสุดเดือนละ 5,200 บาท ค่าใช้จ่ายรวมสูงสุดเดือนละ 35,000 บาท ค่าใช้จ่ายรวมต่อเดือนโดยเฉลี่ย เท่ากับ 18,750 บาท และมีภาระหนี้สินรวมต่อเดือนต่ำสุด เดือนละ 2,750 บาทภาระหนี้สินรวมต่อเดือนสูงสุดเดือนละ 42,000 บาท ภาระหนี้สินรวมโดยเฉลี่ยเท่ากับ 12,000 บาท ความพอเพียงของรายได้ต่อเดือน พบว่าต่ำสุดคือมีไม่พอเพียง ส่วนสูงสุด มีความพอเพียงที่ 32,000 บาท มีค่าเฉลี่ยที่ 15,000 บาท

ตารางที่ 3 แสดงระดับความรู้ทางการเงินเพื่อการวางแผนเกษียณของกลุ่มตัวอย่างแรงงานนอกระบบ

ระดับความรู้ทางการเงิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับความรู้ต่ำ	209	52.25
ระดับความรู้ปานกลาง	174	43.50
ระดับความรู้สูง	17	4.25

จากการให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ทางการเงิน พบว่า คะแนนความรู้ความเข้าใจเต็ม 30 คะแนน กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนสูงสุด 25 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 1 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.25 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.05

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามรูปแบบการออมและการลงทุนเพื่อวัยเกษียณ

รูปแบบการออมและการลงทุน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การฝากเงินแบบออมทรัพย์	205	34.11
การฝากเงินแบบเงินฝากประจำ	150	24.96
ซื้อพันธบัตร	20	3.33
ซื้อสลากออมสิน/ธกส.	35	5.82
การลงทุนในกองทุนต่างๆ	20	3.33
การทำประกันชีวิต	115	19.13
ลงทุนในหุ้นสามัญ	12	2.00
ลงทุนในทองคำ เพชร อัญมณี	35	5.82
ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ (บ้าน ที่ดิน ฯลฯ)	7	1.16
อื่น ๆ	2	0.33

ตารางที่ 5 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ และปัจจัยทางเศรษฐกิจกับการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ

Model	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	Beta	Std.Error			
constant	-.662	.391		-.541	.00
ความรู้ทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ	.215	.038	.215	2.368	.00*
รายได้	.480	.111	.512	1.456	.15
ความเพียงพอของรายได้	.358	.037	.360	11.584	.00*
ภาระหนี้สิน	.988	.055	.985	9.870	.87

R = 0.417; R Square = 0.305; Adjusted R Square = 0.301; S.E.E. = 0.685,

Durbin-Watson = 2.123, Sig. = 0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์ พบว่า ความรู้ทางการเงินเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ ความเพียงพอต่อรายได้ มีผลเชิงบวกต่อการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ ของกลุ่มตัวอย่างแรงงานนอกระบบ ในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล หมายถึง ความเพียงพอต่อรายได้มีผลเชิงบวกต่อการเตรียมพร้อมทางการเงิน เพื่อวางแผนเกษียณอายุ มากที่สุด รองลงมาคือความรู้ทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา เรื่อง การเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของแรงงานนอกระบบ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังกล่าวข้างต้น พบว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเป็นปัจจัยด้านความเพียงพอของรายได้ และปัจจัยด้านความรู้ทางการเงินเพื่อเตรียมเกษียณอายุ พบว่า ปัจจัยทั้ง 2 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวก กับการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ แต่ถ้าพิจารณาตามลำดับความสำคัญ พบว่าความเพียงพอต่อรายได้มีผลเชิงบวกต่อการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อวางแผนเกษียณอายุ มากที่สุด รองลงมาคือความรู้ทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ ซึ่งแตกต่างจากงานของอรุณี นุสิทธิ์ และคณะ (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอธิบายความเพียงพอจาก การออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย พบว่า พฤติกรรมการออมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยส่วนบุคคล ขณะที่ความรู้ทางการเงินไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมและความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ นอกจากนี้ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการออมและความรู้ทางการเงิน แต่สอดคล้องกับงานของนพแสน พรหมอินทร์ (2554) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า อัตราส่วนภาระพึ่งพิงการวางแผนชีวิต การวางแผนทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน และสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบเช่นเดียวกัน

ในการวัดระดับความรู้ทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ จากการใช้ข้อคำถามจำนวน 30 ข้อ เพื่อวัดระดับความรู้ทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีระดับความรู้ต่ำ และเมื่อวิเคราะห์เรื่องระดับการศึกษากับระดับความรู้ทางการเงิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาไม่ว่าในระดับใด ส่วนใหญ่ในกลุ่มนั้น ๆ จะพบว่ามีระดับความรู้ทางการเงินเพื่อการเกษียณต่ำ ไม่เว้นแม้แต่ในระดับปริญญาตรี สอดคล้องกับงานของอรุณี นุสิทธิ์ และคณะ (2557) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอธิบายความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย พบว่า ความรู้ทางการเงินไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมและความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ

ด้านการเตรียมพร้อมทางการเงิน จากการสอบถามในเรื่องรูปแบบการออมและการลงทุนในปัจจุบันเพื่อการเตรียมพร้อมทางการเงิน ความเพียงพอของเงินเก็บหรือเงินออมที่มีอยู่เพื่อใช้จ่ายกรณีไม่มีรายได้หรือตกงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ยังไม่เตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ เห็นได้จากส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนเพื่อการเกษียณ ไม่กำหนดเป้าหมายการออมและยังไม่มีเงินออม สอดคล้องกับงานของวีระชาติ กิเลนทอง บุญเลิศ จิตรมณีโรจน์ ลลิตา จันทรวงศ์ไพศาล และอาซัว ปวีณวัฒน์ (2555) ที่ศึกษาและพบว่า สาเหตุที่ทำให้คนในวัยเกษียณมีเงินออมไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายหลังเกษียณนั้น มาจากการเริ่มต้นวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณช้า และมีความเชื่อมั่นต่อคุณภาพชีวิตหลังเกษียณที่สูงเกินจริง การวางแผนที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงการประมาณค่าใช้จ่ายที่ต่ำเกินไป จึงส่งผลให้เงินออมที่สะสมไว้ไม่เพียงพอต่อความ

ต้องการใช้จ่ายหลังวัยเกษียณ สอดคล้องกับงานของนพแสน พรหมอินทร์ (2554) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรลูกค้านาคาร์เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 41.80 ไม่มีการวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 40 ไม่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ จึงเห็นว่า กลุ่มแรงงานนอกระบบกลุ่มตัวอย่างนี้จะสนใจการหารายได้เพื่อดำรงชีวิตเป็นเรื่องหลัก มีเพียงส่วนน้อยที่ตระหนักถึงการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

แรงงานนอกระบบควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ทางการเงิน และเห็นถึงความสำคัญของการวางแผนเพื่อจะมีผลดีต่ออนาคต ต้องมีการเตรียมตัว และวางแผนทางการเงินเกษียณอายุ ถ้าเกิดไม่มีรายได้หรือไม่มีงานทำ เพราะกลุ่มแรงงานนอกระบบไม่มีหลักประกันด้านเกษียณอายุเหมือนกับกลุ่มผู้ทำงานกลุ่มอื่น เช่น พนักงานบริษัท พนักงานของรัฐ ดังนั้นสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความรู้ทางการเงินส่วนบุคคล ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่จะนำไปสู่การเตรียมพร้อมเพื่อการเกษียณอายุ รวมถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบควรได้รับข้อมูลข่าวสาร ในเรื่องสวัสดิการที่รัฐจัดให้มี เช่น การตั้งกองทุนการออมแห่งชาติ เพื่อช่วยในการเตรียมพร้อมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ นอกจากนี้ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมความรู้ทางการเงินซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของบุคคลในปัจจุบัน และปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมทางการเงินที่ดีเพื่อส่งเสริมการออม และเพิ่มนโยบายทางเลือกให้กับประชาชน ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินในเรื่องการลดข้อกำหนด กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรค สนับสนุนให้เกิดรูปแบบการออมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมตามความต้องการของกลุ่มแรงงานนอกระบบ นอกจากนี้ภาครัฐควรมีการส่งเสริมการออมเงินในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ เช่น นโยบายลดหย่อนด้านภาษีสำหรับผู้มีเงินออม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ. (2558). **รูปแบบการออมเพื่อเกษียณอายุในประเทศไทย**. สืบค้นจาก <http://www.gpf.or.th/thai2013/index.asp>
- ชลธิชา มูลละ. (2558). **ปัจจัยที่มีผลต่อการออมและพฤติกรรม การออมเพื่อการวางแผนชีวิตหลังเกษียณของประชาชนในกรุงเทพมหานคร**. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสยาม).
- ญาดา วัลยานนท์ และศรินทร์ สุวรรณหงษ์. (2556). **ปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนทางการเงินเพื่อเตรียมการเกษียณอายุของข้าราชการและลูกจ้างสังกัดสำนักงานเขตบางซื่อ**. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ณัฏฐา ธาราชีวิน และธงชัย ศรีวรรณะ. (2557). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการเกษียณ**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2558). การวางแผนเกษียณ. สืบค้นจาก

https://www.set.or.th/education/th/start/start_start_3_5.pdf

ทยณฐ ขวนไชยสิทธิ์. (2552). รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ: กรณีศึกษา

ข้าราชการครูสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี (รายงานการวิจัย).

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช: นนทบุรี.

ธาดา วิลฉัตรเวที. (2543). การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานของ บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ

(รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: กรุงเทพฯ.

นพแสน พรหมอินทร์. (2554). พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยาม

ชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรปลูกค้าธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช).

บรรลุ ศิริพานิช. (2550). คู่มือผู้สูงอายุฉบับเตรียมตัวก่อนสูงอายุ (เตรียมตัวก่อนเกษียณการงาน).

กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

บุญเลิศ จิตธรรมโรจน์ และ วีระชาติ กิเลนทอง. (2557). การเตรียมความพร้อมสำหรับการวางแผนทาง

การเงินเพื่อวัยเกษียณของกลุ่มแรงงานในระบบ. สถาบันวิจัยเพื่อตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. สืบค้นจาก

https://www.set.or.th/setresearch/files/microstructure/forum_20140929_1.pdf

ประนอม โอทกานนท์. (2554). ชีวิตที่สุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุไทย หลักการงานวิจัยและบทเรียนจาก

ประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พจนานุกรมบรรณานุกรมสถาบัน พ.ศ. 2525. (2542). กรุงเทพมหานคร.ราชบัณฑิตยสถาน.

พัชรภา มนูญภัทราชัย. (2544). การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของ ประชากรในชุมชนขนาดใหญ่พื้นที่

เขตบางซื่อ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

ภัทราพร ยอดจันทร์. (2557). พฤติกรรมการออมเงินเพื่อใช้หลังเกษียณของประชาชนในเขต

บางแค กรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสยาม).

มุกดา โค้วกุล. (2559). การจัดการการเงินส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของประชากรในเขต

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจปริทัศน์, 12(1), 128-149.

รัชนี้ ฝนทองมงคล. (2538). การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุภายหลังเกษียณอายุราชการ : ศึกษาจาก

ข้าราชการบำนาญ สังกัดกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

รัชนิกร วงศ์จันทร์. (2553). การบริหารการเงินส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

ราตรี เจียมจรรุภา. (2542). การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อน

เกษียณ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยรามคำแหง: กรุงเทพฯ.

วิศกรณ์ ศิริวรรณ. (2558). การวัดระดับทักษะทางการเงินกับการมีส่วนร่วมในตลาดทุน. สถาบันวิจัย

เพื่อพัฒนาตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

วิจิตร บุญยะโทระ. (2537). คู่มือเกษียณอายุ. กรุงเทพฯ: สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด

วีระชาติ กิเลนทอง, บุญเลิศ จิตรมณีโรจน, ลลิตา จันทรวงศ์ไพศาล และ อาชว ปวีณวัฒน์ (2555). **การเตรียมพร้อมสำหรับการวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของกลุ่มแรงงาน ในระบบช่วงอายุ 40 - 60 ปี** (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ศรีเพ็ญ ทรัพย์มันชัย, มนวิภา ผดุงสิทธิ์ และนภดล ร่มโพธิ์. (2555). **การวิจัยทางธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.

ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559). **โปรแกรมคำนวณเงินออม**.

สืบค้นจาก <https://www.1213.or.th/th/tools/programs/Pages/savings.aspx>.

ศูนย์ให้ความคุ้มครองทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2557). **บทบาทหน้าที่ส่งเสริมความรู้ดูแลเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับบริการทางการเงิน**. สืบค้นจาก:

<https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Pages/knownfcc.aspx>

ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน สถาบันกองทุนเพื่อพัฒนาตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

(2553). **หลักสูตรวางแผนการเงิน:ชุดวิชาที่ 4 การวางแผนสำหรับวัยเกษียณ**. กรุงเทพฯ:

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน. (2553). **หลักสูตรวางแผนการเงิน: ชุดวิชาที่ 4 การวางแผนเพื่อวัยเกษียณ**.

กรุงเทพฯ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2555). **การประมาณการงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุและ**

แหล่งที่มาของเงิน (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

สำนักงานปลัด กระทรวงแรงงาน.

สาธิต บวรสันติสุขธิ. (2558). **บทความคนไทยเตรียมพร้อมเพื่อวัยเกษียณกันหรือยัง**. กรุงเทพฯ:

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

สาธิต บวรสันติสุขธิ. (2558). **เคล็ดลับการบริหารเงิน** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปารชยุ.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2559). **วางแผนเกษียณ สู่อิสรภาพทาง**

การเงิน. สืบค้นจาก <http://www.จัดการเงินเป็น.com/retirement/>.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). **รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550**. สืบค้น

จาก http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/search_center/23project-th.htm

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2552). **การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ**. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). **รายงานผลเบื้องต้น การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย**

พ.ศ. 2557. สืบค้นจาก <http://www.nso.go.th/>.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). **การสำรวจข้อมูลประชากร**. สืบค้นจาก

<http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>

สุดใจ น้ำผุด. (2545). **กลยุทธ์การบริหารการเงินส่วนบุคคล**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

สรา ชื่นโชคสันต์ และคณะ. (2562). หนี้ครัวเรือนไทย: ข้อเท็จจริงที่ได้จาก BOT-Nielsen Household Financial Survey. **Focused and Quick**, 143.

ศรีเพ็ญ ทรัพย์มนชัย, มนวิภา ผดุงสิทธิ์ และนภดล ร่มโพธิ์. (2555). การวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์เซ็นเตอร์. อรุณี นุสสิทธิ์. (2557). ปัจจัยอธิบายความเพียงพอจากการออมเพื่อการเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย. **วารสารบริหารธุรกิจ**, 37(144), 39-52.

Cochran, W. G. (1953). **Sampling Techniques**. New York: John Wiley & Sons. Inc.

Kim, Jae-On, & Mueller, Charles W. (1978). **Factor analysis: Statistical methods and practical issues**. Beverly Hills, CA: Sage.

Lusardi, Annamaria & Olivia S. Mitchell. (2006). Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing. **MRRC Working Paper n. 2006-144**.